

Lapok iránt örömmel hallanék, bár ellenem okos szót; sőt örömmel kemény szót is, csak az mind engem, mind olvasóimat igazsághoz vezessen. A mik eddig mondattak, figyelmet nem igen érdemelnek.

Báró Wesselényi igen megrémíte mindnyájunkat. E hónap 12-d a viadal-iskolában egy Fechtmeisterral vitt gyakorlás végett s a Feichtmeister fegyvere szúrás közben megtörvén, a báró mellében igen mély sebet ejtett. Orvosai azt hitték, hogy tüdeje és gégéje van keresztül szúrva, következőleg, hogy a seb halálos. Más fél napig aggodalmak közt voltunk, hogy nem él-meg: de harmadik napra állapotja megjavult, s hangját is visszanyerte. Gégéje meg van ugyan szúrva, de tüdeje, az orvosok későbbi állítása szerint, sértetlen. Sebe még nem gyógyult-be, de ő kívül van minden veszedelmen s ötöd napra megengedtetett neki, hogy szobáját elhagyja; csupán kocsira nem szabad még ülnie. A báró sokszor van illy veszedelmekben, mert ő, úgy látszik, szereti a veszéllyel öszveköttet multságokat. Felette kár e jeles férfiúnak, kire annyi sok tekintetben van az egész hazának szüksége, egészségét, sőt életét illy könnyelműleg kockáztatni.

Kedvetlenül értettük eleintén szárnyaló hírből, később Bártfayhoz írt leveléből, hogy barátom uram is beteg volt, valamint viszont öröm vala hallanunk, hogy homloksebe meggyógyulván túl van a bajon. Mi mindnyájan jól vagyunk, hála az égnek, s óhajtjuk, hogy barátom uram is hasonlóan legyen. Bártfayék és a többi barátok üdvözlök általam tisztelt kedves barátom uramat, kik velem együtt a legőszintébb indultal viseltetnek barátom uram iránt. Pest, Ápril 20-d, 1832.

Tisztelő barátja
Bajza.

(Dr. Imre régóta igen beteg.)

R.

A MAGYAR ROUSSEAU-IRODALOM.

Az alábbi jegyzéket a genfi »Société Jean-Jacques Rousseau« évkönyvei számára állítottam össze. Jól tudom, hogy hiányos lesz s ezért köszönettel veszem, ha bárki egyes mellőzött adatokra engem figyelmessé tenni s ezzel annak teljesebbé tételéhez hozzájárulni sziveskedik.

I. Fordítások.

A) Töredékek.

1. *A Törvény-Szabásról.* Rousseau-nak »Gouvernement de la Pologne« nevű Irásából, ford *Kazinczy Ferencz.* (Orpheus, 1790. évf. I. kt. 90—99. lap, a II. fej. fordítása.)
2. *Töredékek.* Részletek az *Emil* III. és IV. könyvéből (Kassai Magyar Muzeum, 1790. évf.)

3. *A kettős ujjadal.* Az »Új Heloise« I. kt. 57. leveléből a párbajra vonatkozó részlet fordítása (Sas, XI. köt. 1832. évf. 133—135. l.).
4. Rousseau: *Hitvallomása egy papnak.* Fordította Gerő (Greguss) Ákos. 12. r. 92 l. Szarvas, 1848.

B) *Teljes fordítások.*

1. *A társadalmi szerződés vagy az államjog elvei.*¹ Ford. *Stasik Ferencz.* Nagy-Becskerek, 1875 (X+158 l.).
2. *A társadalmi szerződés vagy az államjog alapelvei.* Ford. *König Ferencz.* Budapest, 1889. (Olcso Könyvtár, 251. sz., 16. r. 212 l.); újabb kiadása ugyanott 1898. (215 l.).
3. *Emil, vagy a nevelésről.* Ford. és magyarázó jegyzetekkel ellátva *Führer Ignác.* Budapest, 1875 (8°, 582 l.). Második kiadása (Für edí J. név alatt) ugyanott, 1895.
4. *Júlia, a második Heloise.* Ford. *Mihálkovic Árpád.* Pécs, 1882—85. fényképekkel, 15 füzetben.
5. *A művészetek és tudományok hatása az erkölcsökre.* Ford. *Vajda József.* Eger, 1901 (47 l.).
6. *Az emberek közötti különbségek.* Ford. *Bogdánfy Ödön.* Budapest, 1905. (Olcso Könyvtár, 1394—97. sz. 201 l.).
7. *Értekezés a beszéd keletkezéséről.* Ford. *Dr. Rédei Dezső* (1—18 l. előszó Drumár Jánostól). Debreczen, 1907 (63—138 l.).
8. *Vallomásaim.* Ford. *Bogdánfy Ödön.* Budapest, 1908. I. II. kt. (8°, 278, 394 l.).
9. *Rousseau J. J. kisebb műveiből.* (I. A tudományok és művészetek hozzájárultak-e az erkölcsök megtisztulásához? II. Négy levél de Malesherbes elnökhöz. III. Az efraimi lévita.) Ford. *Bogdánfy Ödön.* Budapest, 1909. (Olcso Könyvtár, 1516—18. sz. 117 l.).

II. Ismertetések, tanulmányok Rousseauról.

A) *Önálló tanulmányok.*

1. *Gyürky Ödön,* Rousseau nevelési elvei. Vác, 1882 (156 l.).
2. *Rieger Imre,* Rousseau élete és neveléstana. Kolozsvár, 1884 (102 l.).
3. *Rousseau.* Carriere után *Ferenczy József.* Győr, 1888 (Egyetemes Könyvtár 16. r. 33 l.).
4. *Huszár Vilmos,* Rousseau és iskolája a regényirodalomban. Budapest, 1896 (127 l.).
5. *Becker Fülöp Ágost,* Rousseau J. J. Budapest, 1902 (Olcso Könyvtár, 1251—52. sz. 67 l.).
6. *Rózsa Dezső,* A francia irodalom klasszikusai, különösen Voltaire és Rousseau. Budapest, 1904 (55 l.).

¹ A társadalmi szerződés első magyar fordítása *Kazinczytól* való, a ki 1790 február havában fog annak lefordításához s 1793 október havában már azt írja Csokonaynak, hogy »manuscriptumban készen van«; e fordítás azonban elveszett, vagy a mi valószínűbb, ő azt elfogatása előtt megsemmisítette.

B) *Nagyobb művek Rousseaura vonatkozó részletei:*a) *Irodalmi, történelmi művek.*

1. *Közhasznú Esmeretek Tára* a Conv. Lexicon szerint Magyarországára alkalmazva, X. kötet. Pesten, 1834 (246—248 l.)
2. *Nisard D.*, A francia irodalom története, ford. Szász Károly. IV. köt. Budapest, 1880 (409—466 l.).
3. *Taine H.*, A jelenkori Franciaország alakulása, ford. Toldy L. I. köt. Budapest, 1881 (349—363 és 423—430 l.).
4. *A Pallas Nagy Lexikona*. XIV. köt. Budapest, 1897 (705—707 l. H. V.)
5. *Faguet Emil*, A XVIII. század, ford. Haraszi Gyula. Budapest, 1898 (433—533 l.).
6. *Jánosi Béla*, Az aesthetika története. II. kötet. Budapest, 1900 (460—474 l.).
7. *Egyetemes Irodalomtörténet*. II. köt. Budapest, 1905. A francia irodalom története. Írta *Haraszi Gyula* (372—77 l.).

b) *Jogi, politikai és philosophiai művek.*

1. *Horváth Mihály*, Az országtani teoriák eredete, kifejlése s gyakorlati befolyása az újabb Európában (Heeren után). Kisebb történelmi munkái, I. köt. Budapest, 1868 (463—471 l.; először a Tudománytár XII. kötetében).
2. *Dr. Kovács Ödön*, A vallásbölcsezet kézikönyve. II. köt. Budapest, 1878 (162—65 l.).
3. *Thót Ferencz*, Bölcsészettörténet. II. kiadás. III. köt. Debreczen, 1884 (68—69 l.).
4. *Pulszky Ágost*, A jog- és állambölcsezet alaptanai. Budapest, 1885 (200—04 l.).
5. *Medveczky Frigyes*, Társadalmi elméletek és eszmények. Budapest, 1887 (340—398 l.).
6. *Janet P.*, A politikai tudomány története az erkölcsstanhoz való viszonyában, ford. Angyal Dávid. III. köt. Budapest, 1892 (139—198 l.).
7. *Concha Győző*, Politika. II. kiadás. I. kötet. Budapest, 1907. (51—53, 272—77, 411—13, 478—81 l.).
8. *Magyar Jogi Lexikon*, VI. kötet, Budapest, 1907 (250—01 l. Somló B.-tól).
9. *Dr. Finkey Ferencz*, A tételes jog alapelvei és vezéreszméi. I. köt. Budapest, 1908. (147—151 l.).

c) *Paedagogiai művek.*

1. *Molnár László*, A nevelés történelme. Budapest, 1876 (52—55 l.).
2. *Lubrich Ágost*, A nevelés történelme. II. rész. II. könyv. Budapest, 1876 (8—34 l.).
3. *Szabó Mihály*, A nevelés rövid története. Szeged, 1881 (84—88 l.).

4. Paedagogiai Encyklopaedia. Szerk. *Verédy Károly*. Budapest, 1886 (785—789 l.).
5. *Dr. Kellner Lőrincz*, Képek a nevelés és tanítás történelméből, ford. Nagy Lajos. Győr, 1889 (219—247 l.).
6. *Dr. Kiss Áron*, A nevelés- és oktatástörténet kézikönyve. Budapest, V. kiadás, 1902 (88—96 l.); ugyanaz, átdolgozta Kolumbán Samu, Budapest, 1906 (118—136. l.).
7. *Dr. Baló József*, A nevelés története. Budapest, 1905 (84—94 l.).
8. *Erdődi — Guzsvenits*, Neveléstörténet. V. kiadás, Budapest, 1907 (62—65 l.).
9. *Browning O.*, A nevelés elméletének története, átdolg. Kármán Mór. II. kiadás. Budapest, 1907 (20—217 l.).

C) *Hírlapokban és folyóiratokban megjelent ismertetések, méltatások.*

1. *Társalkodó*, I. 1832, 83—84. sz. Voltaire és Rousseau, vagy milyen befolyása volt e két író munkáinak Franciaországra? Közli Bajza.
2. *Hasznos Mulatságok*, 1838, II. félév, 8, 10. szám. Szopory Béla, Rousseau.
3. *Sárospataki Füzetek*, 1860. Szeberényi Lajos, Rousseau neveléstana, Emiljéből kifejtve (385—398, 718—727, 900—917 l.).
4. *Magyarország és a Nagyvilág*, 1870, 14—16. sz. B. L., Rousseau.
5. *Fővárosi Lapok*, 1877. 37. sz. Rogeard 10-ik előadása (Rousseau).
6. *Fővárosi Lapok*, 1878. 149. sz. Dux Adolf, Ki volt Rousseau magyar barátja?
7. *Vasárnapi Újság*, 1878. 28. sz. Rousseau (arczképpel) — á — r.
8. *Katholikus Szemle*, 1887. j—i: Voltaire és J. J. Rousseau (129—162 l.).
9. *Nemzeti Nőnevelés*, 1890. Nemeckay Irma, Neveléstani tanulmányok Rousseau gyermekkorából (187—195 l.).
10. *Egyetemes Philol. Közlöny*, 1891. Haraszi Gyula, Psychiatria a kritikában (753—762 l.).
11. *Ugyanaz*, 1894. Kont Ignác, A francia Rousseau-irodalom 1891—93-ban (867—08 l.).
12. *Budapesti Szemle*, 1894. LXXIII. köt. Chuquet Rousseau-életrajzának ismertetése (307—08 l.).
13. *Egyetemes Philol. Közlöny*, 1898. Kont Ignác, Három francia Rousseau-monographia (450—52 l.).
14. *Budapesti Hírlap*, 1907, 205. sz. Junius, Rousseau.
15. *Pesti Hírlap*, 1907, 303. sz. Zuboly, Rousseau magyar barátja.
16. *Vasárnapi Újság*, 1910, 15. sz. Dr. Rác Lajos, Rousseau és magyar barátja.

DR. RÁCZ LAJOS.